

**The Romanian
Electorate Options in
the First Inter-wars
Decade (1918-1928)**

**OPȚIUNILE
ELECTORATULUI
ROMÂNESC ÎN PRIMUL
DECENIU INTERBELIC
(1918-1928)**

IOAN SCURTU

The introduction of the universal elections system in 1918 involved some immediate changes: the increase of the number of electors, new parties on the political stage, the shift of the political message towards the issues of farmers (that became 80% of the electors). This paper is focused on the evolution and the consequences of all these processes.

După primul război mondial, România - ca și marea majoritate a statelor europene - a cunoscut un amplu proces de modernizare și dezvoltare, atât pe plan economic, cultural, dar și politic. Marea Unire din 1918 a generat o efervescență creatoare, în care s-au angajat toate categoriile socio-profesionale; un spirit nou, o dorință de "schimbare" a animat toate cunoștințele politice ale vremii.

Una dintre reformele ce au influențat decisiv evoluția vieții politice din România a fost cea electorală. Inițiată în 1913 de Ion I.C. Brătianu, președintele Partidului Național-Liberal, reforma electorală a devenit realitate în 1917, când s-a înscris în Constituție următoarea prevedere: "Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români prin vot universal, egal, direct și cu scrutin secret, pe baza reprezentării proporționale". Pe această bază, în noiembrie 1918, a fost publicat decretul-lege privind regimul electoral din România; se preciza că alegerile se desfășurau pe circumscripții electorale, fiecare județ alcătuind o circumscripție; puteau fi aleși deputați cetățenii români de peste 25 de ani, iar senatori cei care împliniseră 40 de ani; militari activi și funcționarii publici nu puteau fi aleși, excepție făcând profesorii din învățământul secundar și universitar².

Ca urmare a introducerii votului universal, cadrul de desfășurare a vieții politice s-a lărgit consi-

derabil. Dacă în 1914 participaseră la alegeri circa 100.000 de cetățeni, în 1928 numărul acestora a ajuns la 3,7 milioane; și mai semnificativ este faptul că în 1914 un deputat era ales de circa 400 de cetățeni, în 1919 de 30.000, iar din 1920 de 50.000 de cetățeni, adică de 125 de ori mai mulți.³ În timp ce sub regimul votului pe colegii lupta electorală se desfășura la oraș, după 1918 centrul de greutate s-a mutat la sat, deoarece țărănimea a devenit principala masă electorală (80% din totalul votanților). Organizarea și desfășurarea campaniei electorale au cunoscut mutații spectaculoase. Referindu-se la campania electorală de dinainte de război, Constantin Argetoianu scria: "Principala, aproape exclusivă preocupare a candidatului erau vizitele, căci în colegiile restrânse fiecare alegător trebuia vizitat și convins (...) Există pentru aceste vizite o tradiție, era să zic un protocol, de la care nici un candidat nu se abătea. Odată cu cartea de candidat, care îndrituia la intrarea în sala de vot (căci nu era decât o secție de vot), clubul respectiv încredința candidatului și un carnet în care erau însemnate, pe străzi și numere, numele tuturor alegătorilor. Câte un agent însoțea pe candidați, dându-le lămuriri asupra raporturilor de familie, asupra prieteniiilor politice și asupra chestiunilor speciale care puteau interesa pe fiecare alegător (...) toamna și primăvara, vizitele electorale mai mergeau, vara pe căldură (dar alegeri în toiul verii nu se prea făceau) și iarna mai ales, pe ger, erau un supliciu. Intrai într-o casă încălzită la 30 de grade și în cea următoare erai primit într-o încăpere neîncălzită. Treceai așa toată ziua din cuptorul iatacului intim în ghetăria huselor și oglinzilor diferitelor saloane. Ce să mai spui de cafelele negre, de paharul de pelin amar, de diferitele șerbeturi ce se urmau fără nici o ordine, pe care nu le puteai refuza sub pedeapsa de a pierde votul și care pedepseau stomacurile și intestinele neobișnuite cu asemenea amestecături! O campanie electorală iarna, sub regimul cenșitar, era un examen de

sănătate și de rezistență pe care foarte puțini puteau să-l treacă nevătămați".

După 1918, în condițiile votului universal, candidatul trebuia să parcurgă sute de kilometri, să facă adevărate turnee electorale prin județ, să străbată străzi și ulițe pline de praf, de noroi sau zăpadă, să poposească la cărciuma din sat pentru a se întâlni cu alegătorii, să boteze și să cunune pentru a dobândi clientela "stabilă", să facă promisiuni cât mai atrăgătoare, să țină zece-cinsprezece discursuri pe zi, să-și denigreze rivalii, să-și supraliciteze meritele personale și ale partidului propriu. În timpul campaniei electorale, satele erau literalmente luate cu asalt, țărânii fiind "convocați" să participe la întruniri și să "dialogheze" cu candidații, pentru a alege cui își vor da votul. Evident că, în asemenea condiții, vechii politicieni făceau cu greu față exigențelor electorale, mulți dintre ei - obișnuiți cu mănuși albe, cu joben și monoclu - socotind că nu era de demnitatea lor să se amestece cu "prostimea". Rezultatul a fost dispariția rapidă de pe scena vieții politice a unui număr însemnat de deputați și senatori "tradiționali", mai ales din Partidul Conservator, și afirmarea unei pleiade de parlamentari, tineri și extrem de dinamici.

Primele alegeri parlamentare de după război s-au desfășurat în noiembrie 1919; ele aveau la bază votul universal, și au cuprins întreg spațiul românesc. Dacă în Basarabia, Transilvania și Bucovina lupta electorală a fost calmă, desfășurându-se sub semnul integrării acestor provincii în cadrul statului român, în vechiul Regat s-au confruntat forțe politice cu opțiuni total diferite. În timp ce conservatorii și liberalii preconizau o politică de continuitate, de înfăptuire a reformelor în limitele stabilite de Constituanta de la Iași în 1917, noile partide doreau o schimbare, cerând ruperea definitivă cu lumea veche și edificarea unei noi societăți. Dintre noile organizații, o mare influență a dobândit Liga Poporului, înființată de generalul Alexandru Ave-

rescu. Acesta lansase lozincă "Răspunderilor" pentru pierderile inutile din campania militară a anului 1916, dar și pentru situația dezastruoasă în care se găsea România; Averescu promitea "îndreptarea" țării, pedepsirea vinovaților, statornicirea unui regim de legalitate, împrăștierea fiecărei familii de țărani cu 5 ha de pământ. S-a creat o adevărată psihoză, un mit al generalului Averescu. Unul dintre colaboratorii apropiați ai generalului scria: "În toamna anului 1919, popularitatea lui Averescu ajunsese la apogeul ei. În sate, oamenii îl vedeau în vis, unii jurau că-l zăriseră coborându-se dintr-un aeroplan în mijlocul lor, alții - cei care făcuseră războiul - povesteau că trăiseră cu el în tranșee. Printre țărani, numele lui Averescu era pe toate buzele; în el se cristalizau nădejile - numai de la el se aștepta minunea unui trai lipsit de griji și de nevoi". I.G. Duca relatează că, în timpul campaniei electorale, "te pomeneai cu căruțași pe care îi întâlneai în drum salutându-te după obicei și strigând: «Trăiască tata Averescu!» Până

și femeile îi pomeneau cu evlavie numele. Într-o comună din valea Cernei, numită Batașani, țărani îi afirmă că în timpul războiului Averescu venise cu aeroplanul și se îngrijise personal de aprovizionarea și de nevoile lor și că acum tot el e acela care le-a dat pământ"⁶. Asemenea afirmații erau făcute chiar în momentul în care, pe ușa primăriei, se afla afișat decretul-lege pentru reforma agrară semnat de Ion I.C. Brătianu și de însuși I.G. Duca!

Alegerile parlamentare au fost organizate de un guvern "neutr", prezidat de generalul Artur Văitoianu, care a menținut starea de asediu și cenzura (introduse în 1916), precum și întregul aparat de stat numit de Partidul Național-Liberal în 1914. În aceste condiții, Averescu a hotărât ca Liga Poporului să nu participe la alegeri, fapt ce a afectat o mare parte a electoratului; mulți dintre cei care s-au prezentat la urne au votat cu Partidul Țărănesc, creat în 1918, din inițiativa lui Ion Mihalache. Aceste alegeri s-au încheiat cu următoarele rezultate:⁷

Nr. crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Național Român	169	76
2.	Partidul Național-Liberal	103	54
3.	Partidul Țărănesc din Basarabia	72	35
4.	Partidul Țărănesc	61	28
5.	Partidul Naționalist-Democrat	27	9
6.	Partidul Democrat al Unirii din Bucovina	20	7
7.	Partidul Conservator-Progresist	13	4
8.	Gruparea Maghiarilor și Secuilor	8	3
9.	Gruparea Sașilor	8	3
10.	Liga Poporului	7	3
11.	Partidul Socialist	6	3
12.	Gruparea Șvabilor	4	2
13.	Partidul Țărănesc din Transilvania	4	2
14.	Uniunea Națională	4	2

etc.

După cum se poate observa, opțiunile electoratului au fost foarte variate, nu mai puțin de 14 liste întrunind voturile necesare, lor adăugându-li-se un număr însemnat de candidați independenți. Cea mai mare surpriză a constituit-o necăstigare

alegerilor de către Partidul Național-Liberal, fiind pentru prima dată în istoria României când aparatul de stat nu reușea să determine victoria structurii politice din care provenea. Alegerile au confirmat criza de popularitate în care se aflau conservatorii,

fapt ce va duce la prăbușirea rotativei guvernamentale prin care fusese condusă țara în ultimele șase decenii. Electoratul și-a îndreptat preferințele spre partidele care au condus lupta de unire a provinciilor istorice cu România și spre organizațiile noi, necompromise în activitatea de guvernare.

Faptul că nici un partid nu a câștigat alegerile, a impus crearea unui "bloc parlamentar", din sânul căruia s-a constituit guvernul prezidat de Alexandru Vaida-Voevod. Noul guvern a fost primit cu ostilitate de liberalii "furioși de neprevăzutul rezultat al alegerilor". Faptul că ministrul agriculturii, Ion Mihalache, a inițiat un proiect de lege care prevedea extinderea exproprierii, iar ministrul de interne, dr. N. Lupu, nu lua măsuri energice de menținere a ordinii publice a nemulțumit adânc pe regele Ferdinand. La rândul său, Ion I.C. Brătianu a căutat să-l "îmblânzească" pe Alexandru Averescu, determinându-l să renunțe la "Răspunderi". În februarie 1920 a avut loc o întrevedere între Vintilă Brătianu și Averescu, în cursul căreia s-a convenit ca generalul să înfăptuiască reformele în limitele stabilite de Constituanta de la Iași și să restabilească ordinea în țară, iar "Ionel" să intervină pe lângă rege pentru

schimbarea guvernului. Într-adevăr, la 13 martie 1920, Ferdinand I a decis demiterea guvernului Blocului parlamentar și numirea lui Averescu în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. Inițial, regele nu i-a dat și decretul de dizolvare a Parlamentului, dar, în fața ostilității deputaților și senatorilor, suveranul a luat și această hotărâre anunțând convocarea corpului electoral pentru sfârșitul lunii mai și începutul lui iunie.

La 17 aprilie, Liga Poporului a fuzionat cu grupări desprinse din Partidul Național Român, Partidul Țărănesc din Basarabia și Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, luându-și numele de Partidul Poporului; acesta a fost cel dintâi partid politic ce și-a constituit organizații la scară întregii țări. Campania electorală s-a desfășurat în condițiile în care "mitul Averescu" ajunsese la apogeu, astfel că Partidul Poporului a obținut un succes de netăgăduit. Aparatul de stat a avut și el contribuția la această victorie, N. Iorga exprimându-și regretul că se "dezonorase" o popularitate reală;⁹ replicându-i, un fruntaș averescan afirma că "alegeri fără bătaie nu se pot" în România.¹⁰ Comisiile de numărătoare a voturilor au consemnat următoarele rezultate¹¹:

Nr. crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Poporului	206	124
2.	Partidul Național Român	27	14
3.	Partidul Țărănesc	25	10
4.	Partidul Țărănesc din Basarabia	23	6
5.	Partidul Socialist	19	3
6.	Partidul Conservator-Democrat	17	4
7.	Partidul Național-Liberal	16	1
8.	Partidul Naționalist-Democrat	10	2
9.	Gruparea Germană	10	2
10.	Partidul Țărănesc din Transilvania	6	

etc.

Alături de averescani, un real succes au obținut țărăniștii, care confruntându-se cu Partidul Poporului, au reușit să se claseze pe locul al doilea în vechiul Regat și pe al treilea la scară întregii țări. Reține atenția faptul că Partidul Național-

Liberal s-a situat în urma Partidului Socialist, în timp ce conservatorii și-au continuat evoluția descendentă. Noul Parlament a adoptat numeroase legi care au contribuit la dezvoltarea și modernizarea țării, din rândul cărora se detașează cele pentru re-

forma agrară din 1921. Dar electoratul a rămas profund dezamăgit de activitatea guvernamentală, iar mitul Averescu s-a spulberat în mai puțin de un an.

De această situație a profitat Partidul Național-Liberal, care a declanșat o vastă campanie propagandistică împotriva guvernului Averescu și a partidelor "noi", declarându-le incapabile să rezolve multiplele probleme cu care se confrunta România. În decembrie 1921, Averescu a fost nevoit să-și depună mandatul, regele însărcinându-l pe Take Ionescu să formeze noul guvern. Acesta nu a obținut și decretul de dizolvare a Parlamentului, astfel că, în ianuarie 1922, a primit vot de blam, fiind demis. Fără a mai proceda la obișnuitele consultări politice, regele a încredințat, la 19 ianuarie, sarcina formării noului guvern lui Ion I.C. Brătianu, odată cu decretul de dizolvare a Corpurilor legiuitoare și de convocare a electoratului pentru luna martie.

A urmat una dintre cele mai înverșunate campanii electorale din perioada interbelică, deoarece, pe de o parte liberalii erau decisi nu numai să câștige alegerile, dar să și obțină peste două treimi din mandate pentru a vota Constituția, în timp ce toate partidele din opoziție contestau vehement maniera în care Brătianu a ajuns la putere și legitimitatea organizării de alegeri pentru Adunarea Națională Constituantă. Liberalii au recurs la utilizarea pe scară largă a aparatului de stat, împotriva partidelor din opoziție, și au căutat să acrediteze ideea că numai ei sunt în stare să scoată țara din situația dificilă în care se afla. La rândul său, o bună parte a electoratului, dezamăgit de politica "partidelor noi", era hotărât să voteze cu liberalii, afirmând că "cel puțin aceștia sunt sătui" și nu vor folosi pârghiile puterii pentru a se îmbogați, cum făcuseră predecesorii lor întru ale guvernării. Rezultatele oficiale au fost următoarele¹²:

Nr.crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Național-Liberal	222	111
2.	Partidul Țărănesc	40	11
3.	Partidul Național	26	9
4.	Partidul Țărănesc din Basarabia	22	13
5.	Partidul Democrat al Unirii din Bucovina	15	
6.	Partidul Poporului	13	2
7.	Partidul Naționalist-Democrat	5	2
8.	Uniunea Maghiară	3	
9.	Federația Partidelor Socialiste	1	

etc.

În timp ce Partidul Național-Liberal elogia corpul electoral pentru maturitatea politică de care a dat dovadă, opoziția a contestat vehement rezultatul acestor alegeri. Nicolae Iorga scria că bătaia "fu larg distribuită și falsificația n-avu frâu"¹³, dr. Lupu afirma că: "N-au fost alegeri, ci o sinistă farsă",¹⁴ în timp ce Iuliu Maniu declara că alegerile parlamentare s-au transformat "într-o rușine națională și un scandal european"¹⁵. În consecință, se cerea regelui anularea alegerilor și organizarea unui nou scrutin electoral.

Pentru a demonstra că guvernul se bucura de încrederea suveranului, Ion I.C. Brătianu a organizat festivitățile încoronării regelui Ferdinand la Alba Iulia. Principalele partide din opoziție - Național și Țărănesc - au boicotat aceste festivități; președintele Partidului Naționalist-Democrat, N. Iorga, a fost prezent la Alba Iulia "din devotament față de Coroană și din iubire față de buna rânduială", precizând: "Bineînțeles însă, când se va încorona d. Ion Brătianu nu voi avea aceeași atitudine"¹⁶. După încoronarea regelui, liberalii

au depus în parlament proiectul noii Constituții. Naționalii și țărăniștii au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica discutarea și adoptarea Legii fundamentale, dar totul a fost în zadar; la 28 martie ei au adresat un "ultim apel" suveranului, cerându-i să "nu-și pună semnătura pe Constituția liberală"¹⁷, rămas și acesta fără efect. Constituția a fost promulgată și apoi publicată în "Monitorul oficial" din 29 martie. Pe baza noii Constituții liberalii au adoptat legile de unificare, din rândul cărora se detașează cea electorală din martie 1926. Această lege stabilea că gruparea care a întrunit peste 40% din totalul voturilor primea o "primă majoritară" constând din 50% din mandate în Adunarea Deputaților, cealaltă jumătate împărțindu-se proporțional între toate grupările care au întrunit peste 2% din totalul voturilor, inclusiv gruparea majoritară; de asemenea, se stabilea un număr fix de parlamentari: 387 deputați și 113 senatori (colegiul universal)¹⁸.

Ca urmare a renunțării principelui Carol la prerogativele sale de moștenitor al Tronului, în ziua de 4 ianuarie 1926 au fost adoptate legile prin care: se accepta înălțarea acestuia din rândul familiei domnitoare, moștenitor al Coroanei era proclamat principele Mihai; se institua o Regentă - alcătuită din principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și magistratul Gheorghe Buzdugan - pentru eventualitatea că Mihai ar ajunge rege înainte de vârsta majoratului. Aceste legi, numite și actul de la 4

ianuarie, au marcat puternic evoluția politică a României până la 8 iunie 1930.¹⁹

Liberalii au reușit să se mențină la putere întreaga legislatură de patru ani, profitând de faptul că opoziția a fost divizată, mult discutata fuziune între Partidul Național și Partidul Țărănesc neputându-se finaliza. În iunie 1924, Ion I.C. Brătianu a ajuns la un acord secret cu Alexandru Averescu privind succesiunea la guvern a Partidului Poporului, cu condiția promovării unei politici de continuitate, întemeiată pe Constituția din 1923. La 27 martie 1926, Brătianu și-a depus mandatul, iar regele Ferdinand I-a însărcinat pe Averescu să formeze noul guvern.

Campania electorală a fost dominată de confruntarea între Partidul Poporului și Blocul Național-Țărănesc (denumire sub care au candidat, în cartel, Partidul Național și Partidul Țărănesc). Pentru a câștiga alegerile, guvernul a apelat masiv nu numai la aparatul administrativ, dar și la jandarmerie și chiar la armată, în timp ce naționalii și țărăniștii căutau să canalizeze împotriva averescanilor toate nemulțumirile populare, afirmând că guvernul era o "copie" a celui prezidat de Brătianu. Electoratul era complet debusolat, iar mulți cetățeni au preferat să nu se prezinte la vot, chiar cu riscul de a fi amenințați, în conformitate cu legea electorală. În aceste condiții, rezultatul alegerilor parlamentare din mai 1926 a fost următorul.²⁰

Nr. crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Poporului	292	107
2.	Blocul Național-Țărănesc	69	6
3.	Partidul Național-Liberal	16	
4.	Liga Apărării Național-Creștine	10	

Legea electorală din martie 1926 și-a dat efectul: numai patru liste electorale au întrunit peste 2% din totalul voturilor și au putut să-și trimită reprezentanți în Parlament; Partidul Poporului a fost prima organizație politică beneficiară a primei electorale, obținând o confortabilă majori-

tate în Adunarea Deputaților. Cu toate eforturile depuse, naționalii și țărăniștii nu au putut câștiga alegerile, astfel că liderii celor două partide au decis să pornească ferm pe calea fuziunii, care avea să se finalizeze în octombrie 1926, când s-a creat Partidul Național-Țărănesc. Prezentându-se

în cartel cu guvernul, Partidul Maghiar a obținut 15 mandate, iar Partidul German un număr de 8 mandate.

În timpul guvernării Averescu s-a aflat că regele Ferdinand suferea de o boală incurabilă (cancer la intestine), astfel că în curând se va pune problema succesiunii la Tron. Generalul Averescu a luat legătura cu principele Carol, stabilit la Paris, pentru a discuta chestiunea eventualei sale reveniri asupra deciziei din decembrie 1925. Deși discuțiile au avut loc în cel mai strict secret și prin intermediari, Ion I.C. Brătianu a aflat, drept care l-a chemat pe Averescu, cerându-i explicații. Premierul a negat că ar urmări modificarea actului de la 4 ianuarie 1926 și a cerut să fie lăsat să guverneze așa cum crede el, în conformitate cu programul Partidului Poporului. Replica lui Brătianu a căzut ca o sentință: "Va să zică, după ce te-am adus la guvern, acum vrei să te ridici și să mă domini? Nu mai am încredere în dumneata!"²¹

În mai 1927, Partidul Național-Liberal a declanșat campania de înlăturare a guvernului Averescu și pentru constituirea unui cabinet de "concentrare națională". Un asemenea cabinet era dorit de regele Ferdinand care avea oroare de luptele politice și dorea ca măcar în clipa sfârșitului său să existe o "pace internă"²². Pe acest fond, suveranul a cerut lui Averescu să formeze un guvern de concentrare națională, dar acesta a eșuat. La 4 iunie, Ferdinand I l-a numit în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri pe Barbu Știrbey, care a reușit să-și asigure sprijinul Partidului Național-Liberal, Partidului Național-Tărănesc, Partidului Tărănesc (dr. N. Lupu) și al unor grupări independente. Odată cu constituirea guvernului s-a publicat și decretul regal privind dizolvarea parlamentului și organizarea de alegeri

generale.

În manifestul guvernului Știrbey către țară, difuzat la 5 iunie, se afirma hotărârea de a "urma întru totul" cele stabilite la 4 ianuarie 1926.²³ În fond, manifestul era expresia unei manevre abile a lui Ion I.C. Brătianu, prin care a obținut solidarizarea Partidului Național-Tărănesc cu actul de la 4 ianuarie, pe care până atunci îl contestase cu vehemență. Odată acest obiectiv fiind atins, liberalii au cerut ca partidele participante la guvern să se prezinte pe liste unice în alegeri, Partidul Național-Liberal rezervându-și 55% din locurile în Adunarea Deputaților. Pe de altă parte, național-tărăniștii au propus ca fiecare partid să se prezinte pe liste separate în alegeri, pentru a se cunoaște opțiunea electoratului, după care să se formeze un guvern parlamentar. Neajungându-se la un acord, Brătianu a cerut miniștrilor liberali să demisioneze, provocând o criză de guvern, care l-a determinat pe Știrbey să-și depună mandatul la 20 iunie.

Regele Ferdinand, constatând că guvernul de concentrare a fost o "iluzie" a sa, a încredințat mandatul lui Ion I.C. Brătianu, care a depus jurământul în ziua de 21 iunie. Campania electorală s-a desfășurat într-o atmosferă de tensiune, datorată sfârșitului apropiat al regelui.

În timp ce Partidul Național-Liberal își exprima voința de a transpune în viață cele hotărâte la 4 ianuarie, partidele din opoziție susțineau necesitatea repunerii principelui Carol în calitatea de moștenitor al Tronului. Regele Ferdinand asista neputincios la această confruntare politică, fiind obligat să constate că mult râvnita "liniște internă" s-a spulberat. Comisia Centrală electorală a comunicat următoarele rezultate:²⁴

Nr. crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Național-Liberal	318	92
2.	Partidul Național-Tărănesc	54	17
3.	Blocul Maghiar-German	15	4

Electoratul s-a pronunțat masiv pentru Partidul Național-Liberal (care s-a prezentat în cartel cu Partidul Țărănesc și alte organizații "independente"), deși guvernarea anterioară nu fusese de natură să mulțumească păturile cele mai largi ale populației, ci doar gruparea restrânsă de bancheri și industriași. Național-țărăniștii se plasau pe un loc doi, în timp ce Partidul Maghiar și Partidul german se prezentau, pentru prima și ultima dată în perioada interbelică, în cartel electoral. Aceste alegeri au consemnat cea mai concentrată opțiune electorală de după 1918, fapt ce demonstra o puternică polarizare, cu o finalitate bipolară: liberali și național-țărăniști. Din acest punct de vedere, Partidul Poporului a înregistrat o adevărată catastrofă: din partid de guvernământ nu a reușit să obțină măcar 2% din voturi pentru a intra în Adunarea Deputaților.

La câteva ore după constituirea noului Parlament s-a anunțat moartea regelui Ferdinand, în ziua de 20 iulie 1927. În aceeași zi, Parlamentul a primit jurământul Regenței, deoarece noul rege avea doar 6 ani. După patru luni, la 24 noiembrie 1927, a încetat din viață Ion I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri și al Partidului Național-Liberal; se sfârșea astfel "o dominație fără pereche ca autoritate în lunga serie a cabinetelor ministeriale din epoca intitulată constituțională"²⁵. Regența a numit în fruntea guvernului pe Vintilă Brătianu, fratele celui decedat.

Dispariția lui Ion I.C. Brătianu a mărit șansele național-țărăniștilor de a ajunge la putere. La începutul anului 1928 ei au declanșat campania de răsturnare a guvernului, care a culminat cu marea adunare de la Alba Iulia, desfășurată în ziua de 6 mai. Cu acel prilej, guvernul Vintilă Brătianu a fost declarat "dușman al poporului", și s-a "pretins Înaltei Regențe" să încredințeze conducerea țării lui Iuliu Maniu.²⁶ Cei peste 100.000 de participanți au jurat să lupte pentru a crea "o Românie nouă,

liberă, mamă ocrotitoare pentru toți fiii țării"²⁷. Deoarece Regența n-a dat curs acestei solicitări, conducerea Partidului Național-Țărănesc a decis retragerea senatorilor și deputaților săi din Corpurile legiuitoare și construirea unui Parlament paralel cu cel oficial; de asemenea, a proclamat "rezistența cetățenească", cerând locuitorilor să nu mai plătească impozitele și taxele către stat, județ și comună.

Nemaiputând face față presiunii interne exercitate de național-țărăniști și neizbutind să obțină împrumutul extern necesar stabilizării monetare, la 3 noiembrie 1928, Vintilă Brătianu a demisionat. Partidul Național-Țărănesc a dat publicității un manifest în care se aprecia: "Masele vor un guvern Iuliu Maniu ca o antiteză la guvernele liberalo-averescane. Masele nu vor continuitate, ci ruperea cu trecutul. Vor un program nou, metode noi, oameni noi"²⁸. La 10 noiembrie 1928, Iuliu Maniu a constituit primul guvern național-țărănesc din istoria României. Ziarul "Dreptatea" afirma: "Ziua de 10 noiembrie 1928 este o mare dată în istoria politică a României. Vremea în care libertățile și drepturile poporului românesc înscrise în legile țării nu mai sunt literă moartă a sosit"²⁹. Cunoscutul ziarist Pamfil Șeicaru scria: "Astăzi începe o eră constituțională cinstită în România politică modernă. Astăzi se îngroapă o epocă de ipocrizie, falsitate și arbitrar, care a oglindit spoiala noastră democratică în viața politică, transformând-o într-o caricatură odioasă, unde minciuna se împletea cu bunul plac"³⁰. În București și în numeroase orașe din țară s-au desfășurat mari manifestații populare, la care participanții salutau cu entuziasm "era nouă" care începuse în România.³¹

Guvernul a obținut din partea Regentei dizolvarea Parlamentului și organizarea de alegeri generale în decembrie 1928. Campania electorală s-a desfășurat în aceeași atmosferă de entuziasm și de încredere deplină în Partidul Național-

Tărănesc; în multe localități au luat ființă "gărzi cetățenești", menite să împiedice eventualele agresiuni sau ingerințe electorale ale opoziției. Listele Partidului Național-Tărănesc (pe care candidau și social-democrații, Partidul German și Partidul

Popular Maghiar) au întrunit 77,76% din totalul voturilor, consemnând cea mai categorică victorie electorală din istoria României. La 19 decembrie au fost publicate următoarele rezultate:³²

Nr. crt.	Partidul	Nr. deputați	Nr. senatori
1.	Partidul Național-Tărănesc	348	109
2.	Partidul Național-Liberal	13	
3.	Partidul Maghiar	16	4
4.	Partidul Tărănesc	5	
5.	Partidul Poporului și Partidul Național (cartelate)	5	

Succesul Partidului Național-Tărănesc s-a datorat unei stări de spirit, dorinței electoratului de a pune capăt dominației liberale și de a vedea înfăptuită o guvernare în beneficiul maselor de cetățeni, de a se respecta drepturile și libertățile înscrise în legile țării. Ziarul "Dreptatea" scria: "Astăzi România, pentru prima oară, devine un stat parlamentar, civilizat, vrednic să pășească din Orient în Apus"³³. Conform tradiției, opoziția a contestat rezultatul alegerilor: "S-a dezlănțuit în aceste alegeri teroarea cea mai grozavă: teroarea fanaticilor și a fanatizaților, ofensiva drojdiei sociale, dictatura turmei alcoolizate de palavra demagogică și de rachiou"³⁴. În opinia liberalilor, alegerile au fost "mistificate" prin utilizarea "gărzilor cetățenești" și prin "demagogia cea mai deșănțată"³⁵.

Analizând evoluția opțiunilor electoratului român în perioada interbelică, se desprind următoarele concluzii:

1. Alegerile parlamentare din noiembrie 1919, organizate de un guvern neutru, dar care a menținut aparatul de stat aparținând unui partid (Național-Liberal), în care nici un partid nu avea organizații la nivelul întregii țări, iar cea mai populară formațiune politică din vechiul Regat (Liga Poporului) s-a abținut, au fost o excepție pentru primul deceniu interbelic.

2. Electoratul era alcătuit, în covârșitoare majoritate, din țărani, cei mai

mulți analfabeți, care nu puteau aprecia, în cunoștință de cauză, programele și ideologia partidelor politice. În aceste condiții, demagogia electorală a fost utilizată pe scară largă de toți candidații; nici un partid nu s-a preocupat în mod serios de educația civică a electoratului. De altfel, cea mai răspândită butadă era următoarea: "În căsnicie și în alegeri înșală cine poate".

3. A fost menținut sistemul, introdus de regele Carol I, ca mai întâi să fie numit guvernul, apoi se dizolvă parlamentul și se organizează noi alegeri parlamentare. Guvernul proceda la înlăturarea vechilor autorități locale, numind în fruntea primăriilor și prefecturilor oameni din propriul partid, care deveneau cei mai activi agenți electorali. În fapt, nu guvernul era expresia parlamentului, ci invers, guvernul "facea" parlamentul.

4. Un rol însemnat în câștigarea alegerilor l-a avut "zestrea guvernamentală", alcătuită din voturile acelor cetățeni care nu aveau o opțiune politică, dar care, spre a nu fi amendați pentru neparticipare la vot, puneau ștampila pe prima listă, care de fiecare dată era cea a partidului aflat la guvern. Această "zestre" era rotunjită de cei care apreciau că promisiunile guvernului aveau mai mari șanse de realizare decât cele ale opoziției. Ponderea "zestrei guvernamentale" a fost de circa 30% din totalul voturilor exprimate.

5. Deși durata unui parlament era

de patru ani, în fapt numai cel ales în 1922 s-a menținut o întreagă legislatură, toate celelalte fiind dizolvate prin decretul regelui Ferdinand sau al Regentei. În consecință, pe parcursul a zece ani s-au organizat șase alegeri parlamentare (la care se adaugă încă una, din 1918, sub regimul votului pe colegii). În cele mai multe cazuri nu a existat un conflict între puterea legislativă și cea executivă, care să impună dizolvarea, acest act realizându-se în urma unor manevre de culise.

6. Au întrunit opțiunea electoratului partidele care au organizat alegerile, pe primul loc aflându-se Partidul Național-Liberal, cu 688 mandate, urmat de Partidul Poporului cu 521 mandate și de Partidul Național-Tărănesc cu 471 mandate. Cele mai mari sinuozități le-a cunoscut Partidul Poporului, care în 1920 a obținut 206 mandate, în 1922 a scăzut la 13, în 1926 a urcat la 292, pentru ca în 1927 să nu obțină nici un loc de deputat, iar în 1928 să câștige 3 locuri. Nici Partidul Național-Liberal nu a

fost scutit de asemenea "curbe": în 1919 a obținut 103 mandate, în 1920 - 16, în 1922 - 222, în 1926 - 16, în 1927 - 318, în 1928 - 13. Aceste date arată limpede că electoratul românesc nu avea opțiuni politice ferme.

7. În fapt, au existat doar două alegeri parlamentare al căror rezultat nu poate fi contestat, cele din 1920 și din 1928. Dar și acestea au fost influențate de o anumită stare psihologică a electoratului: în primul caz, "mitul Averescu", în cel de-al doilea speranța în "era nouă" promisă de național-tărăniști. De fiecare dată, partidul de la guvern susținea că alegerile au fost corecte, în timp ce partidele din opoziție afirmă că ele au fost falsificate, iar parlamentul ales prin "teroare și furt de urne", nu aveau autoritatea legală de a reprezenta națiunea. În fapt, o asemenea atitudine avea să genereze un sentiment de neîncredere într-una din instituțiile fundamentale ale statului român, creându-se teren de acțiune pentru forțele politice care urmăreau lichidarea regimului democratic.

Note și bibliografie

1. Monitorul oficial, nr. 98 din 20 iulie 1917.
2. Ibidem, nr. 191 din 16 noiembrie 1918.
3. Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Revoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 34.
4. Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. II, partea a IV-a, 1913-1916. Ediție și indice adnotat de Stelian Neagoe, Humanitas, București, 1991, pp. 73-74.
5. Ibidem, vol. VI, partea a VI-a (1919-1922), Humanitas, București, 1996, pp. 43-44.
6. I.G. Duca, *Memorii*, vol. IV, partea a II-a (1917-1919), Ediție și indice de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 231.
7. Ioan Scurtu și Ion Bulei, *Democrația la români. 1866-1938*, Humanitas, București, 1990, p. 98.
8. N. Iorga, *România contemporană de la 1904 la 1930. Supt trei regi*, București, 1932, p. 331.
9. Ibidem, p. 348.
10. Ibidem, p. 349.
11. Ioan Scurtu și Ion Bulei, op. cit., p. 100.
12. Ibidem, p. 102.
13. N. Iorga, op. cit., p. 369.

14. "Aurora" din 5 martie 1922.
15. "Dimineața" din 12 martie 1922.
16. "Neamul românesc" din 14 octombrie 1922.
17. Ioan Scurtu, *Monarhia în România. 1866-1947*, Editura Danubius, București, 1991, p. 75.
18. "Monitorul oficial", nr. 71 din 27 martie 1926.
19. Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România (1925-1930)*, Editura Enciclopedică, București, 1996, pp. 51-59.
20. "Monitorul oficial", nr. 122 din 4 iunie 1926.
21. Alexandru Averescu, *Uzурparea de la 4 iunie*, București, f.a., p. 11.
22. Ioan Scurtu, *Regele Ferdinand (1914-1927). Activitatea politică*, Editura Garamond, București, f.a., pp. 113-114.
23. "Viitorul" din 8 iunie 1927.
24. "Monitorul oficial", nr. 153 din 14 iulie 1927.
25. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, București, 1939, p. 455.
26. "Dreptatea" din 9 mai 1928.
27. *Ibidem*.
28. *Ibidem* din 8 noiembrie 1928.
29. *Ibidem* din 11 noiembrie 1928.
30. "Curentul" din 11 noiembrie 1928.
31. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național-Tărănesc*, Ed. a II-a revăzută și adăgită, Editura Enciclopedică, București, 1994, pp. 104-106.
32. "Monitorul oficial", nr. 283 din 19 decembrie 1928.
33. "Dreptatea" din 14 decembrie 1928.
34. "Îndreptarea" din 20 decembrie 1928.
35. "Viitorul" din 15 decembrie 1928.

Notă și bibliografie

1. Monitorul oficial, nr. 98 din 20 iunie 1915.
2. *Ibidem* nr. 101 din 10 noiembrie 1918.
3. Ioan Scurtu, *Monarhia în România. 1866-1947*, Editura Danubius, București, 1991, p. 75.
4. Alexandru Averescu, *Uzурparea de la 4 iunie*, București, f.a., p. 11.
5. Ioan Scurtu, *Regele Ferdinand (1914-1927). Activitatea politică*, Editura Garamond, București, f.a., pp. 113-114.
6. "Viitorul" din 8 iunie 1927.
7. "Monitorul oficial", nr. 153 din 14 iulie 1927.
8. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. X, București, 1939, p. 455.
9. "Dreptatea" din 9 mai 1928.
10. *Ibidem*.
11. *Ibidem* din 8 noiembrie 1928.
12. *Ibidem* din 11 noiembrie 1928.
13. "Curentul" din 11 noiembrie 1928.
14. Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național-Tărănesc*, Ed. a II-a revăzută și adăgită, Editura Enciclopedică, București, 1994, pp. 104-106.
15. "Monitorul oficial", nr. 283 din 19 decembrie 1928.
16. "Dreptatea" din 14 decembrie 1928.
17. "Îndreptarea" din 20 decembrie 1928.
18. "Viitorul" din 15 decembrie 1928.